

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на

Анастасия Георгиос Тсантиду

редовен докторант по професионално направление

1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика) с обучение на английски език
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Тема на дисертационния труд:

**„Агресивно поведение при деца
със специални образователни потребности в детската градина“**

Научен ръководител:

доц. дн Розалина Пламенова Енгелс-Критидис

Докторската дисертация на Анастасия Георгиос Тсантиду на тема „Агресивно поведение при деца със специални образователни потребности в детската градина“ си поставя за цел да проучи агресивното поведение при 4-6-годишни деца със и без специални образователни потребности в контекста на педагогическото взаимодействие в масовите детски градини, както и да потърси педагогически средства за позитивно превенционно повлияване и/или преодоляване на евентуални агресивни прояви в детството.

Същността на агресивното поведение в детска възраст е разкрита въз основа на редица адекватно подбрани и коментирани класически и съвременни гледни точки - Freud, 1927, 1933; Bowlby, 1969, 1982; Bandura, 1973; Achenbach, 1978; Berkowitz, 1989; Campell et al., 2000; Eisenberg et al., 2001; Hinshaw, 1987; Rubin and Burgess, 2002; Tremblay and Nagin, 2005; Kempes et al., 2005; Baillargeon et al., 2007; Copple and Bredekamp, 2009; Fearon et al., 2010; Kazdin and Weisz, 2010; Flander et al., 2009; Hoffman et al., 2011; DiCarlo et al., 2015; World Health Organization, 2015 и др. С оглед очертаване на факторите на агресивното поведение у децата са представени и някои свързани с него теории и модели

- Dollard et al., 1939; Bowlby, 1969, 1982; Buss and Perry 1992; Arsenio et al., 2000; Milaniak and Widom, 2015; Crick and Dodge, 1994; Dodge, 1986; Fontaine and Dodge, 2006; Huesman, 1988; Lemerise and Arsenio, 2000; Hartup, 1974 и др.

В плана на формулиране на хипотезите на дисертационния труд, в дисертацията са дефинирани и използвани понятията *реактивно и проактивно агресивно поведение*, както и *физическо и релационно агресивно поведение*. Адекватно са коментирани и проучвания на детската агресия, доказващи, че в широк диапазон от условия, момчетата са по-агресивни от момичетата (Grick & Grotper, 1995 и др.), но пък момичетата е по-вероятно да проявяват релационно агресивно поведение.

Важен акцент в дисертацията е поставен върху значимостта на взаимоотношенията учител-дете, разгледани е перспективата на три основни елемента: *конфликт, зависимост и близост*, изтъквайки позитивната роля на близостта.

Значим момент в дисертационния труд е свързан с очертаването на някои стратегии, използвани при агресивно поведение, както и най-вече на предложените педагогически инструменти за превенция и справяне с агресията при деца със и без СОП, като например театралните игри (Kouretzis - Alkisis 1993; Kouretzis, 2001; Margaroni, 2014), които „развиват едновременно креативност, фантазия и себеосъзнаване, позволяват на детето да проучи, оцени, обработи, промени емоции и взаимоотношения, да разшири границите на опита си и да увеличи диапазона от емоционални и социални роли в живота“. Анастасия Тсантиду изтъква факта, че театралните игри неслучайно се използват активно в полето на специалното образование (Faure & Lascar, 2001 и др.). Близка до театралните игри като инструмент е и използваната „игра на добро поведение“ - Good Behavior Game (Osher et al., 2010; Simonsen et al., 2008; Elswick and Casey, 2011) - гъвкав инструмент, който може да бъде така модифициран, че да обхване различни ученици, класни стаи и определени поведения, като влиянието върху предизвикателно поведение е „моментално и значително“ (Flower et al., 2014).

В дисертацията е аргументирана и ролята на приказката (Capps et al., 2000; Shach and Green-Shukrun, 2009; Barbara and Senckel, 2002; Grove, 2012; Cooper, 1983), както и на музикалните игри (Gordon 1971, Hodges 1989, Sloboda et al., 1994; Sergi, 1995; Kartasidou,

2004; Orff, 1974; Langer, 1942) в същия контекст, в качеството им на терапевтични инструменти.

Специално внимание заслужава идеята за използването на клипс диаграмата на Морис (Morris, 2009) като педагогически инструмент за превенция и справяне с агресивни прояви при деца от предучилищна възраст със и без СОП.

Въз основа на Ostrov and Crick (2007) и Pianta (2001), Анастасия Тсантиду разработва за изследването въпросник от четири части, съдържащ въпроси относно децата към наблюдаващите ги учители, целящ проучване на прояви на реактивно и проактивно агресивно поведение на изследваните деца, с фокус върху взаимоотношенията *учител-дете*.

В проучването участват 100 учители от Северна Гърция, като всички от които са отговорили на три въпросника за избрани от тях три деца с агресивни прояви - две деца без СОП и едно дете със СОП. Т.е. анализирани са общо 300 въпросника за 300 4-6 годишни деца, посещаващи детска градина - 73 деца със СОП и 137 без СОП, като броят на момчетата - разбираемо и аргументирано от дисертантката, по естествен начин се е очертал като повече от два пъти по-голям.

От значимост е да се обърне специално внимание на следните теоретико-приложните приноси моменти в дисертационния труд:

- стъпвайки на огромна и актуална библиографска основа, е очертана същността на агресивното поведение в плана на „човешката еволюция, от невръстна до зряла възраст, подхождайки от биологична, психологична и социална гледна точка“;
- изтъкната и аргументирана е ролята на позитивните взаимоотношения между детето и учителя в плана на превенцията и/или справянето с някои агресивни прояви в детството;
- представяни са „педагогически инструменти“ и идеи за тяхното успешно приложение по посока на превенция и/или справяне с агресивно поведение при деца със и без СОП, като чрез количествен и качествен анализ на резултатите е аргументирано разбирането, че приложението на предложените педагогически инструменти може да създаде благоприятни условия за редуцирането на враждебно поведение;

- чрез статистически анализ авторът показва, че момчетата имат тенденция да показват по-високи нива на агресивно поведение, отнасяйки се до проактивни и реактивни функции, отколкото момичетата, като тази констатация еднакво важи за деца със и без СОП;
- както дисертантката твърди, „констатациите на този труд биха могли да имат множество важни имплементации за бъдещата практика на регулиране на компоненти в програми за превенция/интервенция чрез педагогически инструменти към специфичните потребности и трудности“ на деца със и без СОП с агресивни прояви;
- аргументирана е констатацията, че деца от 4- до 6-годишна възраст със СОП са по-предразположени да извяват агресивно поведение във всичките му форми, отколкото деца с нормално развитие;
- важна част от приносния характер на труда е свързан и с подхождането към проблематиката преди всичко в плана на общото, а не толкова на различното между децата от предучилищна възраст със специални образователни потребности, и децата с типично развитие - подход, който е напълно в духа на съвременните разбирания за приобщаващо образование.

Във формален план дисертацията обхваща увод, четири глави, заключение, библиография и приложения. Дисертационният труд е разработен в 213 страници, от които 49 страници библиография и 10 страници приложения. В текста подходящо и аргументирано са включени множество таблици, графики и други фигури.

Библиографията съдържа повече от 400 заглавия на английски и гръцки език.

Авторефератът отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд и го представя коректно.

Важно е да се отбележи, че докторантката има три публикации по разработваната в дисертационния труд проблематика, една от които в съавторство с научния ръководител.

Дисертационният труд на **Анастасия Тсантиду** притежава качествата на докторска дисертация и дава принос към полето на предучилищното и приобщаващото образование. Отчитайки научно-изследователската и практическата стойност на обсъждания

дисертационен труд, убедено давам своя положителен вот и предлагам на Уважаемото научно жури на Анастасия Георгиос Тсантиду да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

Изготвил:

доц. дн Розалина Енгелс-Критидис

20.08.2020г.